

Agnieszka PIOTROWSKA-PIĄTEK¹

DOI: 10.15290/ose.2015.06.78.08

AKTYWNOŚĆ SZKÓŁ WYŻSZYCH W POLSCE NA RZECZ ROZWOJU SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH – DYSKUSJA WOKÓŁ POJĘCIA TRZECIEJ MISJI UCZELNI

Streszczenie

Artykuł dotyczy koncepcji tzw. trzeciej misji szkół wyższych, która obok kształcenia i prowadzenia badań naukowych staje się coraz ważniejszym wymiarem działalności akademickiej. Zasadniczym celem artykułu jest próba włączenia się w dyskusję dotyczącą zakresu pojęciowego trzeciej misji oraz jej znaczenia w działalności szkół wyższych dzięki krytycznej analizie literatury oraz prezentacji wyników badań własnych. Uzyskane wyniki wskazują, że rektorzy szkół wyższych podzielają zdanie autorki, która uważa, że trzecia misja oznacza wszystkie aktywności szkół wyższych dedykowane społecznościom lokalnym i regionalnym w obszarach: kształcenia, prowadzenia i udostępniania rezultatów badań naukowych, jak również wynikające z posiadania przez uczelnie określonych zasobów finansowych i rzeczowych. Ponadto, należy zauważyć, że aktywność uczelni w tym obszarze jest wyraźnie wyodrębniona w misjach i strategiach uczelni.

Słowa kluczowe: rozwój regionalny, szkoła wyższa, trzecia misja, zarządzanie szkołą wyższą

ACTIVITY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN POLAND FOR DEVELOPMENT OF LOCAL COMMUNITIES: DEBATE ON THIRD MISSION OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Summary

The paper discusses the concept of the third mission of higher education institutions (HEIs), which, besides education and scientific research, is becoming an increasingly important dimension of academic activity. The main aim of the paper is to contribute to the debate concerning the conceptual range of the third mission and its significance for HEIs' activities through a critical study of the literature and a presentation of the author's own research. The results indicate that rectors share the author's standpoint that the third mission covers all the HEIs' activities targeting local and regional communities in the fields of education, conducting and providing access to scientific research, as well as the activities resulting from HEIs' financial and material resources. Apart from that, it is worth noticing that the third mission activities are explicitly outlined in the mission statements and strategies of HEIs.

Key words: regional development, higher education institution, third mission, management of higher education institutions

¹ Dr Agnieszka Piotrowska-Piątek – Urząd Statystyczny w Kielcach, Politechnika Świętokrzyska, Wydział Zarządzania i Modelowania Komputerowego; e-mail: a.piotrowska-piatek@stat.gov.pl.

1. Wstęp. Rola szkół wyższych w rozwoju regionów

Niebywały wzrost znaczenia wiedzy w działalności współczesnych organizacji, procesy globalizacji, tendencje demograficzne, a w konsekwencji określone wymogi rynku pracy są katalizatorami zmian, jakie zachodzą w procesach zarządzania szkołami wyższymi w Polsce. Strategie zarządcze realizowane przez władze uczelni są również zdeterminowane założonym stopniem wypełniania ról, jakie są właściwe szkołom wyższym. Role te są zróżnicowane. Z jednej strony można mówić o rolach przynależnych jedynie szkołom wyższym, które stanowią o istocie takich organizacji – jest to połączenie: procesu kształcenia, prowadzenia badań naukowych i upowszechniania ich rezultatów oraz działań na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych. Natomiast druga grupa ról wynika z faktu, że uczelnie są określonymi, w rozumieniu rzeczowym, organizacjami. Uczelnia jest dysponentem i zarządcą określonych zasobów rzeczowych i finansowych. Dlatego, rozpatrując role szkół wyższych w rozwoju społeczno-gospodarczym regionów, na przykład nie można zapominać o wkładzie tego sektora w rozwój infrastrukturalny. Uczelnie są przecież właścicielami: gruntów, budynków, wyposażenia. Atrakcyjne budynki uczelni często stanowią o prestiżu zarówno jej, jak i miejscowości, w której są zlokalizowane².

Zasygnalizowana powyżej mnogość funkcji, jakie pełnią szkoły wyższe, powoduje, że problem wzajemnych relacji pomiędzy szkołą a podmiotami z otoczenia regionalnego obecnie nabiera niezwykłego znaczenia.

W niniejszym artykule podjęto problem koncepcji tzw. trzeciej misji, a więc różnorodnych działań szkół wyższych dedykowanych społecznościom lokalnym. Zasadniczym celem artykułu jest próba włączenia się w dyskusję dotyczącą zakresu pojęciowego tego terminu dzięki krytycznej analizie literatury krajowej i zagranicznej oraz prezentacji wyników badań własnych. Celem towarzyszącym jest także chęć udzielenia odpowiedzi na pytanie o znaczenie trzeciej misji w strategiach zarządczych szkół wyższych w Polsce w odniesieniu do tradycyjnie wyodrębnionych misji akademickich – kształcenia oraz prowadzenia badań naukowych.

2. Koncepcja trzeciej misji

Znaczenie współpracy uczelni z otoczeniem odzwierciedla, coraz częściej obecny w literaturze przedmiotu, pogląd tzw. trzeciej misji uczelni (obok kształcenia oraz prowadzenia badań naukowych uważanych za tzw. pierwszą i drugą misję). Należy podkreślić, że w momencie powstania szkół wyższych trzecia misja nie była rdzeniem misji akademickiej, tak jak dwa podstawowe strumienie aktywności – kształcenie i prowadzenie badań. Jednak aktualnie uważa się, że koncepcja ta wyróżnia się i jest ważna sama w sobie, stąd zasługuje na szczególne warunki i środki zapewniające jej sprawną realizację [Molas-Gallart, Salter, Patel, Scott, Duran, 2002, s. 4], co uzasadnia podejmowanie tego zagadnienia w pracach naukowych.

² Więcej na ten temat w: [Piotrowska-Piątek, 2014, s. 37-51].

W ciągu ostatnich kilku lat przedsiębiorczość akademicka i różne formy aktywności szkół wyższych w zakresie trzeciej misji zajmują ważne miejsce w politykach publicznych w obszarze systemu szkolnictwa wyższego zarówno na szczeblu krajowym, jak i Unii Europejskiej [Kwiek, 2012, s. 34]. Nie ulega wątpliwości, że główny nurt zmian w europejskim systemie szkolnictwa wyższego – proces boloński – z uwagi na przesłanki dla troski o społeczeństwo i rynek pracy, przyczynia się do wzmocnienia komunikacji uczelni z interesariuszami. Oceniając okres przed rozpoczęciem reform bolońskich, trzeba przyznać, że w pewnych obszarach kształcenia (inżynieria, medycyna, ekonomia, zarządzanie, prawo) dialog z interesariuszami był dobrze rozwinięty. Jednak proces boloński rozszerzył zakres i podniósł rangę tego dialogu. Wpływ interesariuszy został również wzmocniony przez wprowadzenie nowych struktur zarządczych, takich jak rady interesariuszy, które funkcjonują jako ciała doradcze w szkołach wyższych w wielu europejskich krajach. Warto także podkreślić, że bezpośredni wpływ interesariuszy nadal wywołuje sceptycyzm w tradycyjnych instytucjach, a mimo to idea konsultowania się z zewnętrznymi partnerami w związku z reorientacją programów studiów jest już teraz szeroko akceptowana we wszystkich typach szkół [Reichert, 2010, s. 117].

Analiza krajowej i zagranicznej literatury przedmiotu wskazuje, że poszczególni autorzy terminem trzecia misja określają podejmowane przez szkoły wyższe aktywności pochodne kształceniu i badaniom naukowym, skierowane w stronę: społeczności lokalnych, regionalnych lub ogółu społeczeństwa. Nie ma natomiast zgodności co do zakresu i form realizacji tych aktywności. Wspomniani autorzy akcentują nieco inne aspekty tego pojęcia. Celem zobrazowania tego wniosku, poniżej zaprezentowano wybrane przykłady zaczerpnięte z literatury przedmiotu, które uporządkowano od definicji zakresowo szerokich, które to podejście charakterystyczne jest dla większości badaczy zajmujących się tym problemem, do wąskich.

Leja terminem trzecia misja określa rozwój różnych form kształcenia przez całe życie, adresowanych do dzieci i młodzieży, osób chcących uzupełnić kwalifikacje lub rozwijać zainteresowania, jednocześnie tych, którzy zamierzają zmienić zawód bądź są do tego zmuszeni, niezależnie od wieku i wykształcenia. Według cytowanego autora, trzecią misją jest zarazem rozwijanie współpracy z gospodarką w zakresie transferu i komercjalizacji technologii oraz odgrywanie roli kulturotwórczej przez uczelnię [Leja, 2013, s. 159-160].

Równie szeroko trzecią misję definiują autorzy *Diagnozy stanu szkolnictwa wyższego w Polsce*. Określając ją ogólnie jako relacje uczelni z sektorem przedsiębiorstw, z sektorem publicznym oraz z sektorem pozarządowym, w jej ramach wyróżniają następujące działania:

- komercjalizacja wyników badań naukowych;
- uczestnictwo w inicjatywach regionalnych mających na celu podniesienie konkurencyjności gospodarczej i atrakcyjności regionów;
- współpraca uczelni z pracodawcami w celu dostosowania programów kształcenia do wymagań rynku pracy;
- udział praktyków spoza uczelni w procesie kształcenia oraz badaniach naukowych [Ernst&Young, s. 96].

Podobnie autorzy raportu pt.: *Produktywność naukowa szkół publicznych w Polsce* określają trzecią misję jako współpracę uczelni z biznesem i środowiskiem zewnętrznym [Wolszczak-Derlacz, Parteka, Kuczyński, 2010, s. 16]. W szerokim kontekście definiują ją jako zbiór działań przyczyniających się do innowacji oraz społecznego i ekonomicznego rozwoju kraju lub regionu, w wąskim jako współpracę uczelni z otoczeniem zewnętrznym, a w szczególności przemysłem i władzami [Wolszczak-Derlacz, Parteka, Kuczyński, 2010, s. 76].

Z kolei, W. Banyś trzecią misję sprecyzował jako wzmacnianie współpracy między uczelniami a szeroko rozumianym otoczeniem społeczno-gospodarczym, w tym przedsiębiorcami, z transferem i komercjalizacją wiedzy czy z wprowadzaniem mechanizmów finansowych i fiskalnych, wspierających innowacyjność przedsiębiorstw [*Strategia, zmiany, rozwój*, 2013, s. 23]. Warto zauważyć, że w tym podejściu do pojęcia trzeciej misji są włączane działania będące w gestii polityk publicznych, na które obecnie uczelnie nie mają bezpośredniego wpływu.

Gregor i Kozakiewicz za trzecią misję uczelni uważają taki kierunek działań uczelni, który zmierza do pełnego „otwarcia się” uczelni na otoczenie bądź do nawiązywania kontaktów z szeroko pojętym biznesem, zarówno w sferze edukacji, jak i badań naukowych. Opierając się na przykładzie Uniwersytetu Łódzkiego, do działań z zakresu trzeciej misji zaliczają oni: uwzględnianie w ofercie edukacyjnej (programach kształcenia) potrzeb rynku pracy, uruchomienie biura karier, organizowanie targów pracy, nawiązywanie współpracy międzyuczelnianej w wymiarze globalnym w ramach studiów i kursów, programy stażu i praktyk zawodowych, powołanie Rady Biznesu, ofertę studiów podyplomowych, zatrudnianie praktyków, funkcjonowanie uczelnianych jednostek z zakresu akceleracji i transferu technologii, organizowanie cyklicznej konferencji z zakresu transferu wiedzy i komercjalizacji technologii [Gregor, Kozakiewicz, 2012, s. 95-101].

W literaturze anglojęzycznej trzecią misję bardzo często określa się jako tzw. trzeci strumień, podkreślając znaczenie przychodów uzyskiwanych poza systemem wsparcia publicznego oraz opłat ponoszonych przez studentów. Na przykład *trzeci strumień* według M. Sancheza-Barriouleno (zwany także przez wspomnianego autora społecznym zaangażowaniem) to: powstawanie, wykorzystywanie, zastosowanie, eksploatacja wiedzy i innych zdolności uniwersytetu poza środowiskiem akademickim [Sanchez-Barriouleno, 2014].

Jednocześnie można spotkać podejścia bardzo wąskie, utożsamiające trzecią misję wyłącznie z komercjalizacją badań naukowych [George, Jain, Maltarich, 2005]. Takie podejście jest bliskie badaczom związanym z akademickimi inkubatorami przedsiębiorczości oraz centrami transferu technologii. Wydaje się, że można określić je jako technokratyczne ujęcie trzeciej misji.

Dyskontując przesłania powyżej przytoczonych ujęć definicyjnych rozważanego pojęcia, dotychczasowe badania własne oraz doświadczenia praktyczne wynikające z pełnienia w przeszłości funkcji kierownika podstawowej jednostki organizacyjnej szkoły wyższej, autorka proponuje, aby przez pojęcie trzeciej misji rozumieć wszystkie aktywności szkół wyższych dedykowane społecznościom lokalnym i regionalnym w obszarach: kształcenia prowadzenia i udostępniania rezultatów badań naukowych oraz wynikające z posiadania przez uczelnie określonych zasobów finansowych i rzeczowych.

Taką również perspektywę terminologiczną autorka przyjęła w trakcie badań empirycznych, których wyniki zaprezentowano poniżej.

3. Metodyka i organizacja badań własnych

W celu zbadania, w jaki sposób szkoły wyższe (a przede wszystkim osoby nimi zarządzające) percypują trzecią misję oraz jej znaczenie w swoich misjach i strategiach, przeprowadzono badanie empiryczne³, którym objęto wszystkie szkoły wyższe działające pod nadzorem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (N-377). W założeniu miało to być badanie pełne. Operat do badań stanowił wykaz uczelni publicznych i niepublicznych o statusie uczelni działającej, który ustalono na podstawie⁴:

- rejestru uczelni niepublicznych i związków uczelni niepublicznych dostępnego w systemie POL-on (N-282);
- wykazu publicznych uczelni akademickich (N-59);
- wykazu państwowych wyższych szkół zawodowych (N-36).

Badanie przeprowadzono w formie indywidualnej ankiety pocztowej skierowanej do rektorów uczelni w okresie od stycznia do lutego 2015 roku. W celu osiągnięcia optymalnej kompletności badania w trakcie procesu zbierania materiału badawczego również prowadzono monit telefoniczny oraz korzystano z poczty elektronicznej. Ostateczny zwrot ankiet w odniesieniu do poszczególnych typów szkół przedstawiał się następująco:

- w grupie publicznych uczelni akademickich uzyskano 31 poprawnie wypełnionych ankiet, co objęło 52,5% zbiorowości w tej grupie szkół;
- w grupie państwowych wyższych szkół zawodowych uzyskano 18 poprawnie wypełnionych ankiet, co objęło 50% zbiorowości w tej grupie szkół;
- w grupie uczelni niepublicznych uzyskano 51 poprawnie wypełnionych ankiet, co objęło 18,1% zbiorowości w tej grupie szkół.

Jak więc widać, w efekcie nie były to badania pełne (pomimo pierwotnego zamiaru). Jednak z uwagi na to, że co druga publiczna uczelnia akademicka, co druga państwowa wyższa szkoła zawodowa oraz prawie co piąta uczelnia niepubliczna wzięły udział w badaniu, to należy założyć, że stanowią one dobrą reprezentację zbiorowości. Nie ma bowiem metody na ustalenie *post factum* losowości próby. Podobnie sam przedmiot badań jest na tyle mało rozpoznany, że nie ma w zasadzie możliwości bezpośredniego odniesienia własnych wyników do badań innych autorów.

W niniejszym opracowaniu zaprezentowano odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

³ Badanie miało szerszy charakter w stosunku do kwestii prezentowanych w niniejszym artykule.

⁴ Dodatkowo, operat ustalony na podstawie podanych rejestrów skonfrontowano z informacjami podanymi na stronach internetowych szkół wyższych. W grupie uczelni niepublicznych kilkanaście szkół widniejących w *Rejestrze uczelni niepublicznych i związków uczelni niepublicznych* nie prowadziło działalności i było w trakcie likwidacji.

- w jaki sposób osoby zarządzające szkołami wyższymi percypują pojęcie trzeciej misji?
- jakie znaczenie osoby zarządzające szkołami wyższymi przypisują trzeciej misji względem podstawowych misji akademickich w realizowanej strategii uczelni?

Wyniki badania zaprezentowano w podziale na typy szkół, takie jak: publiczne uczelnie akademickie, państwowe wyższe szkoły zawodowe, uczelnie niepubliczne.

4. Trzecia misja uczelni w opinii rektorów szkół wyższych – prezentacja wyników badania

W celu rozpoznania, w jaki sposób respondenci (rektorzy szkół wyższych) percypują pojęcie trzeciej misji, poproszono ich o zapoznanie się z propozycją definicji, którą przedstawiono w *Słowniczku pojęć w Instrukcji wypełniania kwestionariusza ankiety*⁵. Respondentów poproszono o określenie, czy zgadzają się z takim postrzeganiem trzeciej misji uczelni i o krótką wypowiedź na ten temat (na podstawie swoich doświadczeń oraz realizowanej misji i strategii uczelni). Rozkłady odpowiedzi na to pytanie prezentuje wykres 1. Jak widać, respondenci prawie jednomyślnie zgadzali się z zaproponowaną definicją *trzeciej misji*, przy czym średnio co drugi respondent sformułował również własną wypowiedź (którą umownie nazwano definicją rozszerzającą).

Definicje rozszerzające zaproponowane przez respondentów poddano analizie jakościowej z uwagi na kryteria sformułowane w postaci poniższych pytań badawczych.

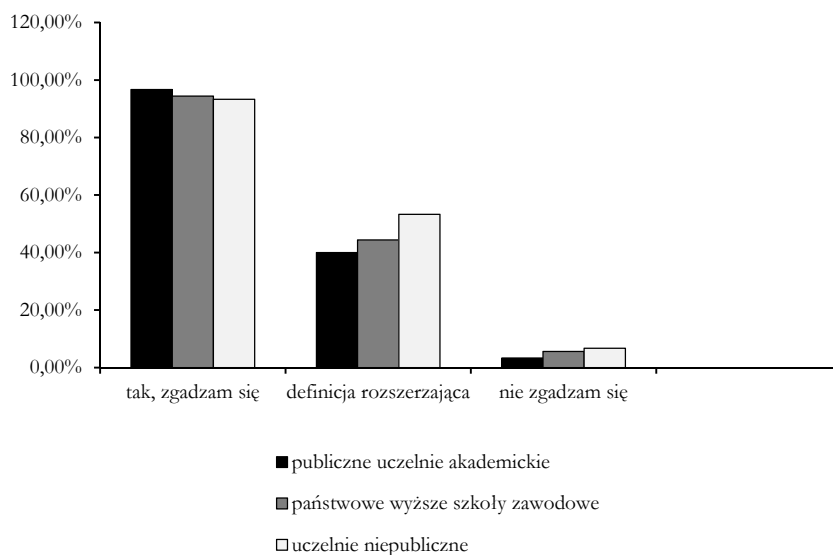
1. W jaki sposób uczelnia określa adresata swoich działań w zakresie trzeciej misji?
2. Jakie działania uczelnia podejmuje w ramach trzeciej misji?
3. Co stanowi istotę trzeciej misji?
4. Dlaczego szkoły wyższe powinny prowadzić takie działania?

Formułując powyższe pytania (które pełniły funkcję kryteriów analizy), odwołano się do uniwersalnego rozumienia misji organizacji jako stwierdzenia definiującego przede wszystkim dla kogo i w jakim celu funkcjonuje organizacja. Następnie dokonano syntetyzacji oraz redukcji uzyskanego materiału badawczego, a wyniki zaprezentowano w tabeli 1.

⁵ Definicja ta została zaprezentowana we wcześniejszej części artykułu.

WYKRES 1.

Struktura odpowiedzi na pytanie: W instrukcji wypełniania kwestionariusza ankiety przedstawiłam propozycję definicji tzw. trzeciej misji uczelni. Czy Pani/Pan zgadza się z takim postrzeganiem trzeciej misji uczelni?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania.

Jak można zauważyć, trzecia misja w opinii rektorów jest działalnością skierowaną w stronę interesariuszy z otoczenia lokalnego obejmującą różnorodne aktywności – związane z: kształceniem, prowadzeniem badań naukowych, szeroko pojętą współpracą z otoczeniem. Warto również zauważyć pewną sprzeczność. Rektorzy, określając istotę trzeciej misji w kategoriach: służebności, zaangażowania, promieniowania na region, jednocześnie wśród przyczyn takich działań wskazują: budowanie marki, oddziaływanie na rynki docelowe, można by powiedzieć pobudki ekonomiczne. Jednak ta sprzeczność ma, w opinii autorki, charakter pozorny. Należy przypomnieć bowiem, że szkoła wyższa to obecnie nie tylko idea *sacrum* wiedzy, ale także organizacja, dla której wzorcem powoli staje się nowoczesne zarządzanie w warunkach społecznej gospodarki rynkowej.

TABELA 1.

Pojęcie trzeciej misji uczelni w opinii rektorów szkół wyższych – wyniki analizy jakościowej w podziale na typy uczelni

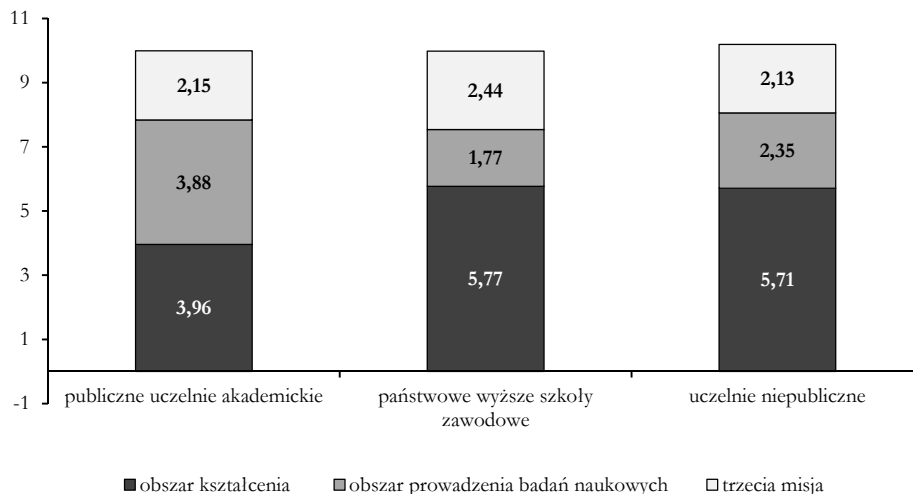
Pytania badawcze/kryteria analizy	Typ uczelni		
	Publiczne uczelnie akademickie	Państwowe wyższe szkoły zawodowe	Uczelnie niepubliczne
W jaki sposób uczelnia określa adresata swoich działań w zakresie trzeciej misji?	<ul style="list-style-type: none"> – społeczność lokalna – społeczność regionalna – szersze grono odbiorców 	<ul style="list-style-type: none"> – społeczność lokalna – środowisko lokalne 	<ul style="list-style-type: none"> – społeczność lokalna – społeczność regionalna – potencjalni interesariusze społeczni – środowisko w miejscu działalności uczelni – miasto, region, kraj
Jakie działania uczelnia podejmuje w ramach trzeciej misji?	<ul style="list-style-type: none"> – kulturotwórcze – artystyczne – aktywizujące społecznie na zasadzie wolontariatu – takie, które wpływają na rozwój młodzieży (akademickiej) – upowszechnianie nauki poprzez centrum transferu technologii oraz akademicki inkubator przedsiębiorczości – współpraca z biznesem – szkolenia wynikające z posiadanej infrastruktury 	<ul style="list-style-type: none"> – działalność kulturalna – działalność innowacyjna – organizowanie konferencji – wykorzystanie infrastruktury uczelni na rzecz rozwoju miasta – upowszechnienie i popularyzowanie badań naukowych 	<ul style="list-style-type: none"> – kulturotwórcze – prace społeczne – praktyczne kształcenie studentów – wszelka działalność naukowa, dydaktyczna i organizacyjna – konsekwentna współpraca ze środowiskiem lokalnym i biznesem – przepływ wiedzy i innowacji z uczelni do przedsiębiorstw – działalność edukacyjna w regionie – jedna z wielu form promocji – wspieranie finansowe lokalnych fundacji – szkolenia dla nauczycieli – wolontariat studentów – uniwersytety dziecięce, uniwersytety III wieku – inkubatory przedsiębiorczości
Co stanowi istotę trzeciej misji?	<ul style="list-style-type: none"> – służebność uczelni wobec regionu – zaangażowanie uczelni we współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym – zaangażowanie instytucji akademickich w procesy rozwoju społeczno-gospodarczego – odpowiedź uczelni na oczekiwania otoczenia – zdolność uczelni do komercjalizacji osiągnięć naukowych 	<ul style="list-style-type: none"> – wspieranie rozwoju społeczności lokalnych – współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym – integracja uczelni ze środowiskiem lokalnym 	<ul style="list-style-type: none"> – oddziaływanie na społeczności lokalne – obywatelskie i społeczne zaangażowanie uczelni
Jakie są przyczyny podejmowania takich działań?	<ul style="list-style-type: none"> – społeczność lokalna jest rynkiem docelowym uczelni – bez takich działań uczelnia nie osiągnie dobrych rezultatów rekrutacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> – warunkuje przestrzeganie uczelni w środowisku lokalnym – ma znaczenie promocyjne 	<ul style="list-style-type: none"> – buduje markę uczelni, promuje – sugestie ministerstwa – postulaty procesu bolońskiego – warunek rozwoju uczelni

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania.

W celu rozpoznania znaczenia, jakie przypisują rektorzy działaniom z zakresu trzeciej misji, poproszono ich w kwestionariuszu ankiety, aby biorąc pod uwagę realizowaną przez uczelnię misję i strategię, podzielili 10 punktów⁶ między trzy obszary: kształcenie, prowadzenie badań naukowych oraz trzecią misję (przy założeniu, że im więcej przyznanych punktów, tym większa waga danego obszaru w realizowanej misji i strategii uczelni). Do analizy rozkładów wyborów respondentów wykorzystano średnią arytmetyczną, a wyniki zaprezentowano na wykresie 2. Jak widać, stosunkowo największe znaczenie w realizowanej strategii uczelni przypisują trzeciej misji rektorzy państwowych wyższych szkół zawodowych (średnio 2,44 pkt wobec 2,15 w przypadku publicznych uczelni akademickich i odpowiednio 2,13 w przypadku uczelni niepublicznych). Wynik taki wskazuje wyraźną, regionalną orientację państwowych wyższych szkół zawodowych, w porównaniu z innymi typami szkół, co potwierdzają również wcześniejsze badania autorki [Piotrowska-Piątek, 2014]. Ponadto, wyniki dowodzą, że w opinii osób zarządzających szkołami wyższymi, działania z zakresu trzeciej misji są wyraźnie wyodrębnione w misjach i strategiach uczelni w stosunku do podstawowych, tradycyjnie postrzeganych misji akademickich – kształcenia i prowadzenia badań naukowych.

WYKRES 2.

Znaczenie trzeciej misji w misji i strategii uczelni, w opinii rektorów szkół wyższych, w podziale na typy uczelni⁷

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania.

⁶ Konstrukcję tego pytania oparto na skali sumowania ocen.

⁷ Sumy nie wynoszą dokładnie 10 z uwagi na prezentowanie wartości do 2. miejsca po przecinku oraz przypadki przekraczania podanej skali przez respondentów.

5. Podsumowanie

W obecnie toczącej się dyskusji, dotyczącej roli edukacji wyższej w procesach rozwoju społeczno-gospodarczego na różnych poziomach delimitacji przestrzennej, szkoły wyższe są przedstawiane w roli inicjatora zmian, podejmującego wyzwania wynikające nie tylko z globalizacji, ale przede wszystkim potrzeb wspólnot regionalnych i lokalnych. Zadaniem szkoły wyższej jest przyczynianie się do zrównoważonego rozwoju wspólnot regionalnych przez odpowiednie kształtowanie oferty edukacyjnej i programów nauczania, a tym samym zwiększanie możliwości zatrudniania absolwentów. W aktualnych warunkach gospodarowania, które często nazywa się ekonomią typu *based-knowledge*, istotną rolą szkół wyższych jest przyczynianie się do rozwoju regionu, w którym funkcjonują również w ramach działalności badawczej i eksperckiej oraz włączanie się w sieci współpracy regionalnej.

Jednym z głównych celów współczesnych uczelni jest zatem współpraca z otoczeniem. Uczelnie aktywnie angażujące się we współpracę z otoczeniem oraz upowszechnianie i komercjalizację wyników badań naukowych często są określane mianem uniwersytetów trzeciej generacji [Kardas, 2013, s. 81], uniwersytetów przedsiębiorczych [Clark, 1998, s. 6], hybrydowych.

W niniejszym artykule podjęto problem niejednoznaczności terminologicznej pojęcia trzeciej misji uczelni i jej znaczenia w praktyce zarządzania szkołą wyższą. W celu sformułowania problemów badawczych autorka zastosowała analizę literatury przedmiotu oraz prezentację wyników badań własnych. Stwierdzono, że typowe jest szerokie ujęcie badanego zagadnienia, skutkujące niejednolitym stanowiskiem poszczególnych badaczy co do zakresu i form realizacji aktywności uczelni w obszarze trzeciej misji. Dyskontując prezentowane w literaturze przedmiotu ujęcia definicyjne oraz wyniki badań własnych, autorka proponuje, aby pojęciem trzeciej misji uczelni określać wszystkie aktywności szkół wyższych dedykowane społecznościom lokalnym i regionalnym w obszarach: kształcenia, prowadzenia i udostępniania rezultatów badań naukowych, jak również wynikające z posiadania przez uczelnie określonych zasobów finansowych i rzeczowych. Zaprezentowane wyniki badań świadczą także o tym, że aktywności w obszarze trzeciej misji stanowią istotny element w procesie formułowania koncepcji zarządczych na poziomie misji i strategii rozwoju uczelni.

Literatura

- Clark B. R. 1998 *Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformation*, Pergamon Press, New York.
- Ernst&Young Business Advisory, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, 2009, *Diagnoza stanu szkolnictwa wyższego w Polsce*, dokument elektroniczny, tryb dostępu: [http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/fa5b19e372e1bed45db817b8380c8468.pdf, data wejścia: 20.06.2015].

- George G., Jain S., Maltarich M. A. 2005 *Academics or Entrepreneurs? Entrepreneurial Identity and Invention Disclosure Behavior of University Scientists*, September 6, dokument elektroniczny, tryb dostępu: [<http://ssrn.com/abstract=799277>, data wejścia: 25.06.2015].
- Gregor B., Kozakiewicz M. 2012 *Uniwersytet Łódzki dla pracodawców – doświadczenia uczelni we wdrażaniu trzeciej misji w sferze edukacji ekonomicznej*, [w:] *Edukacja ekonomiczna wobec przemian otoczenia społeczno-gospodarczego*, J. Dietl, Z. Sapijaszka (red.), Wydawnictwo Fundacji Edukacyjnej Przedsiębiorczości, Łódź.
- Kardas M. 2013 *Rola uczelnianych centrów transferu technologii w procesie komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych*, [w:] *Uniwersytet trzeciej generacji. Stan i perspektywy rozwoju*, Burawski D. (red.), Europejskie Centrum Wspierania Przedsiębiorczości, Poznań.
- Kwiek M. 2012 *The Growing Complexity of the Academic Enterprise in Europe: A Panoramic View*, [in:] *The Modernisation of European Universities. Cross-National Academic Perspectives*, Kwiek M., Kurkiewicz A., Peter Lang (eds.), Frankfurt am Main.
- Leja K. 2013 *Zarządzanie uczelniami. Koncepcje i współczesne wyzwania*, WoltersKluwer, Warszawa.
- Molas-Gallart J., Salter A., Patel P., Scott A., Duran X. 2002 *Measuring Third Stream Activities. Final Report to the Russell Group of Universities*, SPRU, University of Sussex, Brighton.
- Piotrowska-Piątek A. 2014 *Szkoły wyższe jako czynnik rozwoju regionalnego*, „Biuletyn Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna”, nr 28.
- Piotrowska-Piątek A. 2014 *Działania na rzecz rozwoju regionu w dokumentach strategicznych uczelni w Polsce w świetle analizy treści. Komunikat z badań*, „Optimum. Studia Ekonomiczne”, nr 3.
- Reichert S. 2010 *The intended and unintended effects of the Bologna process*, „Higher Education Management and Policy”, vol. 22/1.
- Sanchez-Barrioluengo M. 2014 *Articulating the „three missions” in Spanish universities*, „Research Policy”, vol. 43.
- Strategia, zmiany, rozwój*, rozmowa z prof. Wiesławem Banysiem, „Forum Akademickie”, marzec 2013.
- Wolszczak-Derlacz J., Parteka A., Kuczyński J. 2010 *Produktywność naukowa wyższych szkół publicznych w Polsce: Bibliometryczna analiza porównawcza*, Raport w ramach projektu „Sprawne Państwo”, Ernst & Young, Warszawa.